

A végtelen idő gyomrában

Aznap moccan meg hasában a gyermek, amikor az ura, Dénes megkapta a katonai behívót. Póli tudta, mert mondták az öregasszonyok, hogy rugdosni fogja belülről a hasát a buba, de szó sem volt rugdosásról, finom repesélést, remegést, csiklandozást érzett, még kacagni is tudott volna, ha nem éppen akkor jön a behívó. Megkérte az urát, tegye rá a tenyerét a hasára, de a férfi nem érzett semmit, kicsi még az én fiam, mondta, alig három hónapos lehet, a nászéjszakánkon maradtál úgy, ráér ő rugdalózni.

Jó lett volna ágyban megünnepelni az eseményt, nagyon szerették egymást, néha fényes nappal is szeretkeztek, de a behívó elrontotta a kedvüket, másfelé terelte a gondolatokat. Egyelőre tőlük távol hullottak a bombák, valahol keleten dörögtek az ágyúk, csend és béke lakott a kicsi, hegyaljai faluban, de azért tudták, háború van, gyilkos öldöklés, három kilométerre volt tőlük a vasútállomás, nem egyszer történt meg, hogy kézen fogva legyalogoltak odáig, és nézték, milyen örülten robognak kelet felé a tehervonatok, azokon leláncolt, a padlózatra rögzített tankok, ágyúk, te-repjárók, teherautók, aknavetőek sorban, különös látvány volt, hosszú szerelvényen gépszörnyetegek, mintha undorító, egymásba ragadt bogarak vagy egymást hágó varangyos békák lettek volna.

A magzat első moccnásával és a behívóval új, addig ismeretlen hatalom lépett be az életükbe.

Az idő.

Eddig ők úgy olvadtak bele a kedves falu hétköznapjaiba, ünnepnapjaiba, hogy semmilyen változást nem éreztek, főleg az idő múlását nem érzékelték, meleg mag-zatburok volt számukra a közösség, akárcsak most a repeselő kicsi emberkének a Póli hasa. A gyermekkor öntudatlan boldogsága sem nyitott ablakot a nagyvilág felé, és ahogy akkorára serdültek, úgy borította be őket a bimbózó szerelem, mint a boldog mezőket a hajnali harmat, az állandóság érzetét erősítette lelkükben a család, a rokonság, az illatos, párás falu, a határ, az erdő, a rét. Még az égen úszó felhők sem jelentettek változást, a maiak olyanok, mint amilyenek a tegnapiak voltak, s tudták, a holnapiak sem lesznek másak.

Időn kívüli életet éltek.

És az esküvőjük, a lakodalmuk, a házasságuk?

Olyan észrevétlenül esett meg, ahogy megjelenik a kerti vetemény első két világos, zöld levele, ahogy kibújik a földből a virágpalánta, ahogy zsendül a gabona a lankás dűlőkben, ahogy fölragyog az égen a szivárvány. Csak úgy megtörtént. Nem jelentett különösebb változást az életükben, annyira természetes volt.

De most...

Most világra fog jönni egy kicsi palánta, az ő palántájuk, el fogja hagyni az áldott anyaméhet, és Dénes is kiszakad a burokból, ahol őt mindenki szerette, védte, óvta, ismeretlen, bős hatalmak rendelkeznek majd vele, akik a szőke búzamezők helyett harcmezőkre vezényelik, ott nem a jámbor szántóvető, hanem a halál arat.

Mindezt tudták, hogyne tudták volna, már küldtek haza dögcédulát, már az ő falujukba is érkezett gyászkeretes levél, mindenikben az állt, ez s ez hősi halált halt a hazáért.

Az emberek, ha elhagyták a falut, ha utaztak valahová, gyalog tették meg a három kilométeres utat a vasútállomásig, de a bevonuló regrutáknak és a behívott katonáknak fogat dukált.

Ők, mármint Dénes és Póli, takaros házban, a falu közepén laktak, jómódú volt a Csáky család, ezért le kellett sétálni az alszegbe, Szőcs Misinek két táltos lova volt, azt hírelték, tudnak repülni, szokatlan, bolondos nevet adott nekik a gazdájuk, az egyik Párduc volt, a másik Puma, Misi szerette az indián regényeket, onnan lophatta a nagymacsák neveit, kacagta is a falu.

Megegyeztek, három nap múlva, hajnalban álljon a fogat a kapujuk előtt, csak Dénkót kell vinni, Póli itthon marad, így talán kibírja az elválást, az állomáson el-
ájulna.

Félig éber, félig öntudatlan állapotban telt el a három nap. Fogták egymás kezét, szoritották egymás nyakát, még a moslékot is ketten kavarták meg a dézsában, és nemcsak az éjszakákat, hanem a nappalok nagy részét is az ágyban töltötték. Szinte fáj nekik, hogy el kell búcsúzni a családtagoktól, a rokonoktól, Dénkó barátaitól, az már nemcsak az ő idejük lesz, megmondták nekik, egyszerre jöjjenek, járjon le hamar, mindkét ágon éltek a szülők, az édesanyák erőt vettek magukon, tudták, hogy Póli állapotos, nem akarták hangos sírással, óbégatással fölkaparni. Visszafojtották a könnyeket, arcuk megmerevedett, de görnyedt hátuk jelezte, milyen erővel zárják magukba a fájdalmat, eddig még senki nem jött vissza ebből a veszett háborúból. Tettek-vettek, legöngyölgették a hímzett terítőket a kerek kosarakról, kirakták a pánkót, a kürtőskalácsot, a rozskenyeret, a disznókóccsögöt, rekedt hangon kínáltak mindenkit, a férfiak töltögették a köménymagos pálinkát, koccintottak, az mocorgott mindnyájuk lelkében, hogy végleges búcsút vesznek Dénkótól, olyan ez az összejövétel, mint egy tor. Élő ember halotti tora. A gazda távozása után meg fog kezdődni a Csáky portán egy másik, egy új, egy kínos élet, amelyik nem a napi eseményeket görgeti maga előtt, hanem az időt: az órákat, a napokat, a hónapokat, az éveket.

Póli boldog öntudatlanságban élt mostanig, sokszor azt sem tudta, milyen nap van, hányadika, csak a fontos eseményeket tartotta számon, főleg az ünnepeket, mert húsvét előtt napokig takarítani kellett, karácsonykor süttött-főzött minden asszony, ő még süldő leányka volt, amikor már tésztát dagasztott, kicsi széket tett az édesanyja a lába alá, hogy felérje a bükkfa tekenőt. Kalácsillat, vidám zajongás, édes zsongás, hangos beszéd, ének, nóta szállt fel az égre, hadd derüljön az angyalok arca is ott fenn, a mennyeorszáiban.

S most üres lett a ház, az udvar, a kert, a csűr, a pajta, Dénkó nélkül sivataggá silányodott az életszer, a két kolontos nevű ló, a Párduc és a Puma elszárguldott az ő drága emberével, búcsúzásukra alig emlékezett, reszkettek mindketten, némán, szótlanul ölelték egymást a verandában, Misi választotta szét őket erővel, ő fogta meg a Dénes karját, s húzta ki a házból. A nagy fakoffert is ő vitte a szekérhez, s helyezte el a saroglyában. Látta, egyikük sincs észnél.

Póli barátkozott a némasággal, a csenddel. Szeme előtt fénykarikák cikáztak, nézett valamit, de nem látott tisztán, homályos lett a szék, az asztal, a falvédő körvonala, ha kilépett a házból, úgy tűnt, az udvaruk végtelen hosszúra nőtt, a csűr kajla, a gyümölcsfák elhajoltak, madár sem rebbent, csengett a füle, mély, puha kongást, kondulást vélt hallani, csak percek múltán csendesedett az, s némult el valahol a vápaerdők aljában. Hosszabbak lettek a nappalok, még hosszabbak az éjszakák. Végtelen távolságra esett egymástól a hajnali derengés és az esti szürkület, éjszaka sírt, sokat sírt, többször hangosan, meg-megnézte az ágya fölött a faliórát, álltak a mutatók, azok mozgását eddig sem lehetett látni, de most szenvedett a mánusok mozdulatlansága miatt, félrebeszél, kérte, követelte, parancsolta, mozduljatok, teljen az idő, semmi más nem hozza vissza az én drága uramat, csak az, ha átbukdácsolnak egymáson a hetek, a hónapok, akkor csikordul a kapu, s belép azon egy katona, az én katonám, aki itt már nem a gyilkolás ördöge, hanem a béke angyala lesz.

Kétféle időt élt Póli, egy folyamatost, ez volt a jelen idő, lassú, mint a gyász kocsi, és egy sűrített időt, amelyben száguldoztak az események. Mindaz, ami már megtörtént az életében, hullámozott, torlódott, fényárban úszott, a gyermekkor egybefolyt az ifjú- és felnőtt korral, három-négy évesek lehettek, amikor a falu összeadta őket, ha ebből nem lesz házasság, akkor semmiből, mondták az emberek, úgy kísérgette őt Dénkó, mint egy arkangyal, néha még náluk is aludt, koszorút kötött neki tavasszal gólyahírből, ősszel fehér krizantémból, láncot fűzött a csuklójára pitypangból, iskolába is együtt jártak, Dénkó hamarabb kezdett, egy évvel idősebb volt, de mehetett vele Póli is, mert összevont osztályokat oktatott a szép tanítókisasszony. A játszótérekre lett belőlük igazi pár, az elvesztettem zsebkendőmet, a búj, búj zöld ág, a hátulsó pár előre füss kábulatában korai, ki nem mondott, de mindenki által elfogadott jegyesekké váltak, még trónra is ültették őket, amikor mesét adtak elő, király s királyné lett belőlük.

Most, a nagy bánatában felidéződött minden, a konfirmáció, a lakodalmuk, a ház építése kalákában, a berendezés szép gondja, a bútorok megrendelése az asztalos mesternél, az állatállomány gyarapítása... Mindez egyben volt, percek alatt végigfutott az esze a sok eseményen, sűrített idő ez, gondolta, sőt, időn kívüliség, legalábbis rövid, nagyon rövid időfolyamban hömpölyög a múlt.

Tudta, vagy inkább csak érezte, átformálódik az idő, ez, a mostani, amit neki itt, egyedül el kell töltenie, egészen más idő, grádicsokon kell lépésről lépésre fölhágni, sarka, talpa az idő kőtábláin kopog, de a múlt selymes síkság, sima rét, az övéké ráadásul virágos volt, és korlátlan. Ez élteti most, az emlékezés, események, történések, érzelmek és gondolatok felidézése, főleg a szép lobbanások, hullámozik a múlt, egymás

mellé kerülnek olyan események, amelyeket hónapok, évek választanak el egymástól. Mekkora szükség van most erre, mert ő most itt az irgalmatlan hóhér-idő foglya, nem azt cselekszi, amit szeret, hanem azt, ami muszáj, egy hadoszlopban menetelő katonához hasonlít.

Vajon milyen baka Dénes? Vajon hol masíroznak most? Félős, még túlságosan is megkedvelik a parancsnokai, olyan erős, egészséges, izmos. Daliás. Valamikor az ilyen szép szál legényekért és a díszes egyenruhákért rajongtak a nők.

Hogy utálja ő most ezt a se nem sárga, se nem zöld egyenruhát! Azt mondják, kaki színű. Hát az is. Kifordítja alakjából a viselőjét. És az idétlen, nagy bakancsok! Csak éppen föl ne törje a Dénes lábát! A durva hangra is érzékeny volt mindig, nehogy egy ordibáló káplár szakadjon a nyakába.

Rádöbent hirtelen, hogy ezzel ő áthágta a határvonalat, a súlyos, sűrű jelen idő mezejére lépett, ahol összeszorul a szív, s megrebben a lélek. Elhessegette magától a látomást, nem ilyen Dénkót akar ő látni.

És nem akar egyedül emlékezni! Ketten éltek virágos életet, ketten fognak felidézni minden szép eseményt, ha visszatér. Mert haza fog jönni, azt ő érzi, rugdalózik a hasában a gyermek, a Csáky fiú, annak apa kell, s neki férj, több mint férj, szerető.

Szerencsére lefoglalta a házkörüli munka. A majorság addig is az ő gondja volt, bement a tyúkudvarba, szórta a magot a kötényéből, kedvence, a fényes tollú, csokros tarajú hetyke kakas gangosan sétált, a tyúkok fürödtek a porban, jó nektek, mormolta, van gazdátok, nem árvtatok el, mint én, ha vizet merített a kútból, akkor is az jutott eszébe, mennyivel gyorsabban húzta fel a kútágas ostorával a vedret Dénes, a favágón a hatalmas fejszét vette kézbe, alig tudta két kézzel felemelni, férfikar kell ide, s látta, tisztán látta Dénkó gyönyörű, pattogó izmait, ledobta a fejszét, s a hasára szorította a két tenyerét, éppen akkor moccant nagyobb a gyermek, az már majdhogynem rúgás volt, örömkönny szökött a szemébe, ilyen egy Csáky legény, milyen büszkén mondta Dénkó, hogy neki fia lesz, az hát, fiú ez, mindig igazat mondott az ő ura, még abban is megegyeztek, örökölje meg az apa nevét: Dénes. Olyan szép, olyan éles, olyan tiszta, olyan világos ez a férfinév, fénylik, mint a fejsze éle, sunyi ember nem is viselhetné. Aztán a Dénkó... Ezt csak magának suttogetta, igen, a Dénkó, az játékos, az muzsikál, szerelmes asszony szájába való szó.

A terhesség is lefoglalta. Istenem, sóhajtott fel boldogan, milyen nagy áldás, hogy az én szerelmetes uram hátrahagyta önmagát. Itt van a hasamban. Egyelőre láthatatlan, akárcsak a Mindenható, de a lelki üdvösségemet is odaadnám érte. Ugye nem haragszol Nagyisten, ha azt mondják, áldott vagyok? Földi ember létemre áldott! Milyen komor, bánatos lenne most az életem nélküle.

Este, ha lefeküdt a megszokott, széles ágyukba, pontosan oda, ahol a kicsi megfogant, simogatta a hasát, ezt tette hajnalban is, s beszélt, sokat beszélt kicsi Dénkóval, tudta, mikor alszik, mikor van ébren, megszólította, megdicsérte, mondta neki, legyél türelmes fiam, látod, én is az vagyok, hamarosan hazajön az apád, s akkor mi leszünk hárman a világ legboldogabb emberei.

Hozzákezdett a babakelengye gyártásához. Tudott varrni, a Singer varrógépet az apja vette neki tizennyolcadik születésnapjára, kis darabka gyolcsból, vászonból, kartonból ingecskéket szabott és állított össze, a főkötőkre puha gyapot cernából csipkét kötött. Olyan gyorsan telt el így egy nap, alig vette észre, hogy szürkülődik.

Az első tábori lap csak három hónap elteltével érkezett meg. Sikoltva tépte ki a postás kezéből, rövid volt a szöveg, pontosan az állt a levélben, amit megengedett a hadi cenzúra:

Kedves Feleségem, Póli!

Értesítelek, hogy jól vagyok, egészséges, értem ne aggódjatok. Vigyázzatok magatokra!

Szerető férjed, Dénkó

Csókolta a lapot, szaladt a szüleihez, az anyósához, az apósához, pedig akkor már elég nagy volt a hasa, örüljenek ők is, Dénkó él, s ennél jobb hír nem jöhetett volna a mennyországából sem.

Kitelt a kilenc hónap, nem kellett idegent hívni, az anyósa volt a falu bábaasszonya, de az édesanyja is mellette volt mindvégig, koradélután jelentkeztek az első fájások, este tíz órakor sikoltott bele az éjszakába a vékony hang.

– Gyönyörű lányod született –, mondta az anyós.

Póli megrázkódott. De hát Dénkó fiúról álmodott! És ő szerette volna kedvét tölteni az urának. Milyen kár, hogy ez nem függ senkitől, ebbe nem lehet beleszólni. Hát mégsem kicsi Dénkó? Ő ezt akarta megírni az urának.

Nem baj, gondolta, nagyon fiatalok vagyunk, lesz nekünk még fiunk is, kicsi Dénkó, csak éppen legyen már itthon nagy Dénkó. Belekóstol ő is az új érzésbe, boldog édesapa lesz.

– Mi legyen a neve? – kérdezte az anyós-bába.

Akkor derült ki, nem választottak női nevet. Annyira álmodták a fiút, hogy leányka szóba sem került.

Töprengett a három asszony, s akkor azt kérdezte Póli:

– Hogy is hívják a tiszteletes úr leánykáját?

– Azt bizony Zelindának – mondta a bába.

– Hát akkor legyen Zelinda. Modern világban élünk, igazodni kell hozzá, kezdtek kimenni a Bözsik, a Julcsák, a Marcsák divatból.

Az újszülött az idő új, addig ismeretlen kapuját kinyitotta ki, amelyen Pólinak be kellett lépnie. Ott más minőségben kellett megvalósulni, anya lett, és ő anyaságában is tökéletes kívánt lenni.

Mostanig egyetlen lény, egyetlen fogalom jelentette a boldogságot: Dénkó. Ebbe a férfinévbe sűrűsödött össze a nagyvilág, el sem tudta képzelni, hogy más televényben is kivirágozhat a szerelem. És most tessék! Dénkó és Zelinda. Kibővült a köztársaságuk. Itt van ez a piros arcú csöppség, fekete a haja, azt mondja a bába-nagymama, olyan, mintha a száján köpte volna ki Dénes, s hozzáfűzte, a leánygyermek, ha elsőszülött, az mindig az apára hasonlít.

Alig bírta elviselni, úgy megrohanták az új érzelmek. Hová rejtse el, a lelke, a szíve melyik rekeszébe helyezze ezeket az új érzelmeket? Ó halásosan szerelmes még mindig Dénkóba. De az anyaságnál nagyszerűbb érzés nincs! Nem szorítja ki Zelinda a szerelmet a lelkéből? Elférnek ott ketten? Zelinda és Dénkó? Illetve Dénkó és Zelinda? Éket ver közéjük a leányka, vagy kapocs lesz? Erősebb lesz a kötés, mint az ék? Semmi sem világos, de ne is legyen az. Kell a léleknek egy kicsi homály, egy borzongató bizonytalanság, nagyobb hatalom a szív, mint az ész.

Ahogy annyira megerősödött, asztalhoz ült, és írta a levelet az urának:

Drága férjem, Dénkó!

Értesítelek, hogy szép, egészséges leánygyermekünk született. De te azért ne bússulj, szülök én neked Dénkót, hármat is, ha kell, csak éppen téged hazavezéreljen az Isten.

A leánykának a Zelinda nevet adtam.

Ölel, csókol szerető feleséged,

Póli

Gomolyogtak, alakultak, formálódtak Póli lelkében az új rejtelmek, fejében az új gondolatok, azt boldogan érezte, hogy megszűnt az idő múlásának elviselhetetlen lassúsága, most már cammogás helyett rendes ütemben menetel, nem is tehet mást, mert minden megváltozott. Kiderült, bőven van teje, a csöppség rácsücsöríti a száját a mellére, és szívja, szívja a hófehér életet magába, s ő szívesen adja, pedig különös emlékek rohanják meg, a hosszas és gyakori szeretkezés közben Dénkó gyakran vette szájába az ő mellbimbóit, amitől az egész testén észveszejtő borzongás futott végig, és most...

Megszégyellte magát. Ezt a titkot olyan mélyre kell elásni, hogy az Úristen se lássa meg soha. Milyen jó, hogy az ész öröközűgású, zakatoló malma nem örül le minden gondolatot. Maradjon meg a rejtély, a homály, a titokzatos sejtelem az érzelmek és az ösztönök hombárjában.

A külső világ hírei eljutottak a parányi, kicsi faluba is. Hallgattak rádiót, olvastak újságot. Csakis fényes győzelmekről, megnyert csatákról harsogtak. Póli elképzelte Dénkót, látni vélte, hogy kiugrik a lövészárokból, s szuronyos puskával vagy gépfegyverrel a kezében, hurrá kiáltással rohan az ellenségre. Csakis ezt, csakis így tudta elképzelni, mert ilyen filmeket vetítettek a kultúrházban, a híradók csak a fronteletről szóltak. S persze, arról, hogy csakis győzni fogunk, csakis arról, hogy a mi katonáink eltiporják, szétzúzzák az ellenség hadsorait.

– De hát vajon túlfelől, az ellenség országában nem ugyanez történik? – elmélkedett Póli. – Ott nem a biztos diadalról prédikálnak? De hogy tud két ellenséges hadsereg egyszerre győzni? Ez a világ legnagyobb hazugsága! Mindkettő nem győzhet. Mákony ez, amit az emberek fejébe sulykolnak. Egyik-másik félkegyelmű anya itt, a mi falunkban is nyers mákból főz kotyvalékot, azt adja a csecsemőnek, hogy ne sírjon, hogy aludjon. Rossz időket élünk – folytatta az elmélkedést Póli. – Talán nem is rossz idő ez, inkább fordított idő, lelépett az ember a megszokott útvjáról, ezen az idő-úton nem egymás után történnek a dolgok, mint eddig, egymásra hágnak az események, mert a fővonal visszafelé menetel.

Teltek a hónapok, az újesztendő is beköszöntött, s Póli csak azért imádkozott, jöjjenek azok a tábori képeslapok, csak éppen írja le tintaceruzával az ő drága ura, hogy él, hogy egészséges, hogy nem hullott el valamelyik golyózáporban, nem tépte szét a gránát.

S akkor hozott a postás egy különös tábori lapot, látszott a külsején, hogy idegen országból származik, az állt azon, kedves feleségem, Póli, értesítelek, hogy hadifogságba estem, helyzetünk, állapotunk kielégítő.

Mint villám csapódott Póli időérzetébe ez a hír. Ha Dénkó hadifogoly, akkor az ő élete is lelassul, szűk korlátok, magas, szürke falak nőnek köréje. Akkor cammog ismét az idő, akkor neki újból grádicsokat kell mászni, akkor az ő számára nem történik semmi a nagyvilágban. A semmi talapzata szilárdul meg, a semmi kupolája borul a feje fölé.

A háborúról voltak képzetei, látott filmeket, azt el tudta képzelni, de a láger... A láger az állóvíz. A fronton még a golyózáporban is rendelkezik a katona önmagával, rendelkezik a testével, de ha akolba zárják, állat lesz belőle. Birka. Ökör. Bivaly. És most Dénkó akolban van. Egyetlen sort sem írhat arról, miképpen élnek, hogy bánnak velük, azt sem közölhette, hogy az irgalmatlanul nagy ország melyik tájékán vannak. Ha Szibériába hurcolták őket, kevés reménye van arra, hogy életben marad. Póli hallott Szibériáról, az első nagy háború öregei meséltek arról a mostoha, zord vidékről, nyáron a meleg, télen a hideg elviselhetetlen.

Mit tehetett Póli?

A lánya lett a mindene. Szépen cseperedett, úgy mondják a faluban, szája, lába egyszerre mozdul, Zelinda valóban szembe ment az évvel, születésnapja előtt egy héttel elengedte a kanapé karfáját, s megtette első lépéseit. Igazat mondott az anyósa, Dénkóra hasonlít, szája, szeme állása, homloka az apját mintázza. Akkor hogyan szeretné ő rajongva?

Három év telt el így. Három irgalmatlanul lassú, kínkeserves esztendő. Az is megtörtént, hónapokig hiába várta a tábori lapot. Semmi hír Dénkóról. Meghalt volna? Közben szállingóztak haza az ő falujukba, a szomszédos községekbe katonák, többen csonkán, kéz vagy láb nélkül, mások bénultan, lefagyott lábujjakkal, hiába érdeklődött Póli, hiába gyalogolt el távoli falvakba is, senki nem látta az ő urát, hírét sem hallották.

Sokat imádkozott. Azelőtt nem volt túlságosan vallásos, de most, ebben a nagy nyomorúságban a Mindenható felé fordult. Azért könyörgött este, reggel, legalább az a hír érkezzon el hozzá, hogy Dénkó él. Hogy nem temették el abba a fagyos, hideg, idegen fölbe.

És jött a tábori lap. Közel egy évet késett. Kopott volt, gyűrött, víz is érthette, alig tudta kibetűzni a feleség, ne búsulj értem, Póli, élek, több fogolytársamat hazaengedték, előbb-utóbb sorra kerülök én is.

Eszelős boldogság szállta meg. Haza fog jönni! Ha beteg, ápolni fogja. Ha béna, támogatja. Ha csont-sovány, felhizlalja. Csak éppen legyen gazda a portán, és férj

mellette a széles ágyban. Megszégyellte magát, mert még a gondolattól is átforrósodott a teste.

Megkezdődött Póli eszelős korszaka. Rokonaival ritkán állt szóba, kezdetben a hét végén, szombaton, vasárnap, később munkanapokon is legyalogolt az állomásra. Ha éjszakai vonathoz ment le, akkor Zelindát a nagymamánál hagyta, ha fényes nappal indult, vitte a leánykát is. Nagy volt már, közel négy éves, szedte a lábát szaporán, és követelte az anyjától, meséljen, mondja el, milyen ember az ő apukája, úgy mondja el, hogy ő ismerje meg azt, akit soha nem látott.

És Póli mesélt! Mondta, mondta szerelmes, lángoló szívvel azt, amit a szíve diktált, leírta Dénkó külsejét, fejtartását, arcának mosolyát, izmos, daliás termetét, nem lehet őt senkivel összetéveszteni, meglátod, lányom, nem lesz külön ember a faluban. Csak végre itthon legyen már.

Semmilyen értesítést nem kaptak, de ők járták tébolyultan az utat, le az állomásig és vissza, ha már engedik a foglyokat, akkor az ő ura is érkezik, az lehetetlen, hogy ő ne érezné meg, melyik vonattal jön. Ketten vívták meg ezt a háborút, az országhatárok, a bombatölcsérek, a lövészárkok nem választották el őket, a láng úgy lobog benne még mindig, mint a nászéjszakájuk perceiben.

És megtörtént a csoda! Vasárnap volt, Póli tudta, délután háromkor érkezik egy vonat kelet felől, virágos köntöst húzott Zelindára, ő is felöltözött ünnepi gúnyjába, és vártak. Hamarabb lementek, a várakozás izgalmát az csendesítette, hogy az anya mesélt leánykájának az apáról. Szavakkal, szép, szárnyaló, túlzás felső régióiban szárnyaló szavakkal beszélt az ő Dénkójáról, azzal már nem is törődött, hogy érti a gyermek minden szavát, vagy nem.

Füttyel, dübörgéssel, füstöt okádvá érkezett meg a vonat.

Kevesen szálltak le, de az a beesett arcú, sovány katona, aki bizonytalan, fáradt lépésekkel hozzájuk közeledett, a nagyvilág volt.

– Ez lenne az én lányom? – Kérdezte még az ölelés előtt a feleségétől.

– Igen, ez a te lányod. Csodagyerek. És úgy szeret téged, mint az Istent. Az egész falu beszél, rád hasonlít.

Csáky Dénes ölébe kapta a csöppséget, sovány, de lágermunkában edzett izmaival az ég felé emelte, s forogni kezdett vele. Forgott, forgott, percekgig, forgott vele, mellettük állt Póli, s potyogtak a könnyei.

Az imádott feleséget csak azután szorította magához, miután letette öléből a lányát.